

vai kohdetta itseään. Seppänen tosin muistuttaa, että kaikki valokuvat eivät ole merkityksellisiä – on paljon yhdentekeviä otoksia.

Miksi valokuva sitten on levoton? Koska se on jotta-kin luonnon ja kulttuurin; kvanttifysiikan ja filosofian; valon ja valokuvaajan; valokuvauksen ja valokuvan; analogisen ja digitaalisen kameran; filminauhan ja valokennon; valokuvan ja valokuvan kohteen; indeksin ja ikonin; läsnä- ja poissaolevan; nykyisyyden ja menneisyyden; ajan ja tilan sekä materian ja inhimillisyyden välillä.

KIRJALLISUUS

- Barthes, R. (1985). *Valoisa huone*. 128 s. Kansankulttuuri, Helsinki.
- Sonesson, G. (2001). The pencils of nature and culture: new light on – and in – the Lifeworld. *Semiotica* 136, 27–53.
- Szarkowski, J. (1966). *The photographer's eye*. 156 s. Museum of Modern Art, New York.
- Wells, L. (1997; toim.). *Photography*. 307 s. Routledge, London.

MARKUS HILANDER
Opettajankoulutuslaitos,
Helsingin yliopisto

Tutkijoiden taistelukutsu

SUORANTA, JUHA & SANNA RYYNÄNEN (2014). *Taisteleva tutkimus*. 393 s. Into Kustannus, Helsinki.

Yhteiskunta- ja kasvatustieteilijöiden Juha Suorannan ja Sanna Rynnänen metodologinen teos lähtee liikkeelle huolesta: kirjoittajat pelkäävät tieteen olevan liian hampaaton tarttumaan niihin ongelmiin, joita se yhteiskunnassa kuvaa. Tutkimuksellista aktivismia tarkastelevan teoksen peruslähtökohta avataan esimerkiksi näin:

Tutkimuksen neutraaliutta painottavassa akateemisessa maailmassa ei (vieläkään tai edelleenkään) oikein tiedetä, miten tutkimuksen ja yhteiskunnallisen aktivismin yhdistäviin lähestymistapoihin ja toimijoihin tulisi suhtautua. Aktivismi saatetaan ymmärtää yksilöllisten intressien, tunteiden tai eettisten sitoumusten ilmaukseksi ennemmin kuin laaja-alaiseksi, refleksiiviseksi ja älylliseksi suhteeksi yhteiskunnallisiin asioihin. (s. 89–90)

Kirjoittajien keskeisenä tavoitteena onkin peräänkuulluttaa mahdollisuuksia yhteiskunnalliseen osallistumiseen osana tutkimusta ja tieteen roolia ylipäänsä. Tieteenfilosofisessa pohdinnassa ihanteena nähdään ”taisteleva tutkija”, joka reagoi näkemiinsä epäoikeudenmukaisuuksiin ja vapauttaa tutkimuksen kohteena olevat ihmiset toimimaan osana tarpeelliseksi nähtyä muutosta.

Kirjoittajien laaja kokemus yhtäältä metodologisista tarkasteluista ja toisaalta vapaaehtoistyön ja sen tutkimuksen kentältä tekevät pohdinnasta erityisen kiinnostavaa ja elävää. Teos käykin laajasti läpi sekä tieteenfilosofista keskustelua että käytännöllisiä esimerkkejä ”taistelevasta tutkimuksesta” ja sen roolista yhteiskunnassa. Kysymys ei siis ole varsinaisesti metodioppaasta, vaan tavoitteena on pikemminkin avata keskustelua tieteen tehtävästä ja mahdollisuuksista yhteiskunnallisen aktivismin kentällä. Kysymyksenasettelu on maantieteen näkökulmasta erityisen kiinnostava, sillä se linkittyy paitsi ihmismaantieteellisen tutkimuksen yhteiskuntasuhteeseen myös maantieteen perinteiseen institutionaaliseen rooliin.

Kolmeen osioon jaetun teoksen alku pureutuu taistelevan tutkimuksen historiaan ja teoreettisiin taustoihin. Taisteleva tutkimus määrittyy historiallisessa ja tieteenfilosofisessa viitekehyksessä eri tutkimusperinteitä integroivaksi, käytäntöä ja teoriaa yhdistäväksi tavoitteelliseksi toiminnaksi parempana näyttäytyvän maailman puolesta. Otteen historialliset juuret jäljitetään satojen vuosien taakse, länsimaisen tieteen alkulähteille. Jäsentyneemmän tieteellisen tutkimuksen ajalta varhaisina esimerkkeinä nähdään esimerkiksi 1800-luvun taloustieteilijöiden kamppailut brittiläisten suurmaanomistajien etuja suojelevien viljalakien kumoamiseksi sekä työväenliikkeen ja naisasialiikkeen nousuun liittyvät tutkimukselliset suuntaukset.

Teoksen toisessa osiossa kirjoittajat esittelevät tutkimusotteen käytäntöjä ja lähestymistapoja. Luvuissa käydään läpi runsaasti esimerkkejä siitä, millaisissa yhteyksissä taistelevaa tutkimusta on mahdollista tehdä, ja miten tämän tyyppistä tutkimusta tulisi arvioida. Kirjoittajat linjaavat myös 11 teesiä ohjenuoraksi maailman muutosta tavoitteleville tutkijoille. Teesien lähtökohtina ovat muun muassa taistelevan tutkimuksen emansipatorinen luonne, vahvoihin eettisiin periaatteisiin sitoutuminen, läpikotainen poliittisuus ja tutkimuksen käytännönläheiset lähtökohdat. Teoksen kolmas osio pureutuu yhteiskunnallisiin strategioihin ja siihen yhteiskunnalliseen muutokseen, jota taisteleva tutkimus tavoittelee.

Tieteen ja yhteiskunnallisen toiminnan välisen suhteen pohdinnalle on selvästi tilausta. Keskustelu yliopistojen ja yleisemmin tutkimuksen yhteiskunnallisesta roolista on ollut viime vuosina vilkasta, ja tutkimukselta on peräänkuulutettu lisää vaikuttavuutta ja yhteiskunnallista vuoropuhelua. Yhteiskunnallinen vastuu on nähty keskusteluissa tyypillisesti ennen muuta eettisenä arvona, jonka yhteydessä on korostettu tutkimuksen velvollisuutta antaa panoksensa sille sosiaaliselle yhteisölle, johon tutkimusinstituutit kiinnittyvät. Tämän lisäksi Suoranta ja Rynnänen liittävät kuitenkin taistelevan tutkimuksen velvoitteen kiinnostavasti myös osaksi tieteen sisäistä kehitystä ja tutkimuksellista integriteettiä. Yksi teoksen keskeisistä väitteistä on, että nykyiset yliopistot ovat ta-

uone. 128 s. Kansankult-

cils of nature and culture:
Lifeworld. *Semiotica* 136,

photographer's eye. 156 s.
ew York.

graphy. 307 s. Routledge,

MARKUS HILANDER
Opettajankoulutuslaitos,
Helsingin yliopisto

sen alku pureutuu taistelevaa teoreettisiin taustoihin. Historiallisessa ja tieteellisessä tutkimusperinteessä yhdistäväksi tavoitteena näyttävänsä maailman juuret jäljitetään satojen vuosien alkulähteille. Jäljittämisen ajalta varhaisina aikoina 1800-luvun taloustieteen suurmaanomistajien kumoamiseksi sekä työn nousuun liittyvät tutkimus-

kirjoittajat esittelevät tutkimustapojen. Luvuissa käydyksi, millaisissa yhteyksissä mahdollista tehdä, ja millä tavalla arvioida. Kirjoittajat oraksi maailman muutosten lähtökohdina ovat tutkimuksen emancipatorinen tavoitteisiin sitoutuminen, tutkimuksen käytännölläheikkäis osio pureutuu yhteiskunnan yhteiskunnalliseen tutkimus tavoittelee.

toiminnan välisen suhteesta. Keskustelu yliopiston yhteiskunnallisesta roolista, ja tutkimukselta on vastuuta ja yhteiskunnallista vastuuta on nähty keskeisenä arvona, tutkimuksen velvollisuutalialiselle yhteisölle, johon kuuluu. Tämän lisäksi Suoranta ja taistelevan tutkimuksen osaksi tieteen sisäistä keuhkateettiä. Yksi teoksen keskeiset yliopistot ovat ta-

loudellis-poliittisista syistä ajautuneet kauas autonomisen tutkimuksen työssä. Uhkana nähdään yliopistojen muuttaminen artikkelitehtäviksi, joissa tehokkuuspyrkimysten alle hautautuvat sekä tutkimuksen laatu että uskallus aidosti kriittiseen ajatteluun.

Kirjoittajat toteavatkin poleemisesti, että pärjätäkseen nyky-yliopistossa ”tutkijat joutuvat tehtailemaan julkaisuja yhä mitättömämmistä aiheista vain julkaisemisen tähden” (s. 16), ja huolehtivat yleisemmin koko instituution tulevaisuudesta:

Yliopiston ja yliopistotutkimuksen suhteet ympäröivään yhteiskuntaan näyttävät yhä useammin toteutuvan ennen muuta järjestelmien palvelemisena ja instituutioiden sujuvan toiminnan varmistamisena, eivät niinkään niiden kyseenalaistamisena ja kriittikkinä tai instituutioiden oikeutuksen haastajana. (s. 89)

Näistä näkökulmista taisteleva tutkimus nähdään aseena myös itsenäisen yliopistolaitoksen ja aidosti kriittisen tieteen puolesta.

Pohdinta tutkijan taistelun kautta saavutettavasta paremmasta maailmasta ja taistelevan tutkimuksen kyvystä murtaa tieteellisen ajattelun kahleita on kiinnostavaa, mutta samalla kirjoittajien kärjekäs tyyli herättää kysymyksen siitä, mihin osin normatiivisestikin määritelty taistelu ajattelun vapauttaa. Minkälaista tietoa ja tutkimuksellista vapautta ideologisesti sitoutunut, läpeensä politisoitunut ja yhteiskunnalliseen toimintaan ja toimijoihin integroitunut tieteen tekeminen tuottaa?

Pohjimmainen teoksen herättämä kysymys onkin perustavanlaatuinen tieteenfilosofinen ongelma: Onko tieteen velvollisuus ensisijaisesti eettinen toiminta, vai onko tiedolla itseisarvo? Ja toisaalta: Voiko eettisesti hyvän toiminnan ja oikeudenmukaisen maailman tavoittelu vaarantaa tieteellisesti perustelluimman tiedon tuottamisen, ja kuinka mahdollinen ristiriita tavoitteiden välillä ratkaistaan? Näitä kysymyksiä on pohdittu aikanaan jo tutkijoiden siteeraamien, Karl Marxin hahmottelemien Feuerbach-teesien ympärillä käydyssä keskustelussa. Teeseissään Marx toteaa, että filosofit ovat keskittyneet liikaa vain maailman selittämiseen erilaisilla tavoilla, kun tehtävänä olisi maailman muuttaminen (s. 42). Eräs kuuluisa vastine teeseihin – ja samalla lukijan mielteiden

summaus *Taistelevan tutkimuksen* äärellä – on Martin Heideggerin eräissä haastattelussa antama kuivakka toteamus siitä, että maailman muuttaminen edellyttäisi kyllä jonkinlaista käsitystä siitä, millä tolalla asiat maailmassa tosiasiallisesti ovat ennen ja jälkeen muutoksen, ja että näin ollen vaatimus maailman selittämistä, eii riippumattomasta tieteellisestä tiedosta, on kaiken muutoksen ehto.

Teos ei väistä näitä vaikeita kysymyksiä, vaan kirjoittajat pyrkivät vastaamaan haasteeseen kannustamalla taistelevaa tutkijaa itsereflektioon ja omien sidonnaisuuksiensa avoimeen tunnistamiseen ja tunnistamiseen. Samassa hengessä kirjoittajat avaavat omia lähtökohdiaan ja arvojaan pyrkien tarjoamaan taisteleville tutkijoille konkreettisia neuvoja tiedon tuottamisen lähtökohdista analyysiin. Perimmäiset kysymykset tutkimuksen tehtävästä ja tiedon luonteesta jäävät kuitenkin lukijan itse ratkaistavaksi.

Kokonaisuudessaan *Taisteleva tutkimus* on ajankohtainen ja selvästi tarpeellinen puheenvuoro tutkimuksen ja tutkijan roolista nopeasti muuttuvassa maailmassa, jossa yhteiskunnalliset kysymykset ovat monella tapaa kärjistyneitä ja ongelmat mittakaavaltaan globaaleja. Maantieteilijälle teos tarjoaa sekä ihmismäärä tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta relevanttia metodologista pohdintaa että konkreettisia avauksia vaikuttavan tutkimuksen tekoon erilaisissa paikallisissa ja yhteiskunnallisissa viitekehyksissä. Teoksen poleemisuus ja välillä kärjekkään radikaali luonne, kuten aseelliseen kapinaan osallistuneen lääkärin nostaminen positiiviseksi esimerkiksi taistelevasta tutkimuksesta (s. 18), voivat saada perinteiseen akateemiseen diskurssiin tottuneen lukijan ajattain etsiskelemään tukea pöytänsä kulmasta. Tästä huolimatta – ja osin tämän takia – teos on tärkeä avaus suhteessa yhteiskuntatieteen tavoitteisiin ja suuntaan. Keskustelu ei tyhjene tähän teokseen, mutta kirja herättää useita sellaisia kysymyksiä, joihin yhteiskuntatutkijoiden täytyy nyt ja tulevaisuudessa pystyä vastaamaan sekä omassa työssään että teoksen rikastamassa tieteenfilosofisessa keskustelussa.

VENLA BERNELIUS
Geotieteiden ja maantieteen laitos,
Helsingin yliopisto

